

Поняття та ознаки права. Джерела права

Очікувані результати

Після цього заняття ви зможете:

- називати ознаки права;
- пояснювати та застосовувати поняття «право», «джерела права»;
- характеризувати джерела права;
- наводити приклади джерел права;
- висловлювати судження щодо ролі права в житті людини та суспільства.

Пригадайте!

Що вам відомо про норми права, про ознаки норм права?

У чому особливість норм права в порівнянні з іншими соціальними нормами?

Почнемо!

Ви вже знаєте, що норми права відрізняються від інших соціальних норм тим, що встановлюються і охороняються державою. Норми права пов'язані з державою, вони виникли разом з державою.

1. Що таке право?

Виникнення норм права разом із державою було не випадковим збігом. Держава стала тією силою, яка спромоглася встановити правила поведінки для всіх, забезпечити їх виконання і покарати порушників цих правил. Життя людського суспільства ускладнилося, і норми права стали необхідністю, вони стали головним регулятором суспільних відносин.

Норм права існує велика кількість. Їхню сукупність, а правильніше сказати систему норм права, називають **ПРАВОМ**. Існує два основних

значення поняття «право». Їх треба розрізняти. Ви вже знаєте і неодноразово чули про право людини на освіту, на працю, на власність, на відпочинок. Ці можливості кожної людини називають *суб'єктивним правом*, і ви будете його розглядати в окремому розділі курсу «Основи правознавства». У цій темі розглядається поняття право в іншому значенні – як система норм права. Таке право називають *об'єктивним правом*. Про нього і піде мова далі.

Право має ряд ознак.

Норми права обов'язкові для всіх, хто знаходиться на території держави, незалежно від того живуть вони в цій державі, чи перебувають проїздом, погоджуються чи не погоджуються з цими нормами права. Це означає, що норми права є загальнообов'язковими.

Я маю право !!!

Усі люди є вільні і рівні у своїй гідності та правах. Конституція України, ст.21

$2+2= \dots?$

*Кожна людина має право на освіту.
Загальна декларація прав людини, ст. 26*

Норми права встановлює тільки держава, а саме відповідні органи держи, наділені спеціальними повноваженнями розробляти і приймати за певною процедурою норми права. Це означає, що держава встановлює і санкціонує норми права.

*Депутати Верховної Ради
голосують за закон*

Дотримання норм права всіма членами суспільства забезпечується спеціальними державними органами, які можуть застосовувати примус, притягати до відповідальності. Такі органи називають **правоохоронними**. Це означає, що право *гарантується і охороняється державою*.

**Ви затримані за
підозрою у вчиненні
злочину ...**

*Поліція затримує підозрюваного в скоєнні
правопорушення*

**Рішення остаточне і
оскарженню не
підлягає.**

Суддя зачитує вирок суду

Норми права чітко визначені і записані в офіційних документах – законах, постановах, указах. Це означає, що право *формально визначено*.

«Кримінальній відповідальності
підлягають особи, яким ...
виповнилося 16 років».
Ось чітко записано ...

Норми права – це зразки поведінки людини в типових, повторюваних, суспільно значущих ситуаціях. Вони регламентують поведінку людини у вигляді певних прав і обов'язків. Тобто право регулює найзагальніші, найважливіші взаємини між людьми, між організаціями, установами і стосується переважної більшості населення. Це означає, що право має *загальну дію*.

... беру тебе своєю
дружиною, обіцяю
кохати тебе ...

*Шлюбний вік для чоловіків та жінок
встановлюється у вісімнадцять років.
Сімейний кодекс України, ст.22*

Ура! Нарешті в
школу!

*Освітній процес у закладах загальної
середньої освіти ... розпочинається у
День знань - 1 вересня. Закон України
«Про повну загальну середню освіту»,
ст.10*

Право складається з норм, загальних правил поведінки, які поширюються на всі врегульовані випадки і в усіх таких випадках діють однаково, як по типовому правилу, еталону, моделі поведінки. Норми права визначають межі дозволеного, забороненого і обов'язкового. Це означає, що право має *нормативний характер*.

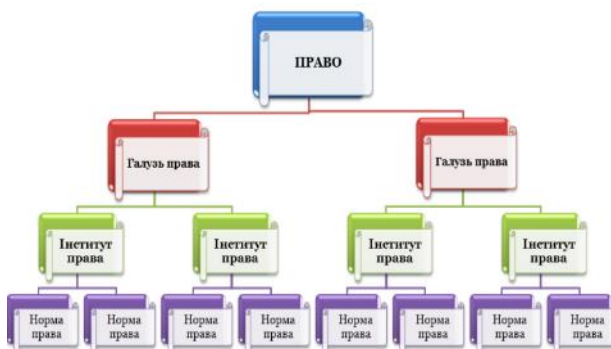
«Чорна п'ятниця»!
Go на шопінг!

А ще запрошу її в
кіно та в кафе!

*Фізична особа у віці від чотирнадцяти до вісімнадцяти років має право самостійно розпоряджатися своїм заробітком, стипендією або іншими доходами.
Цивільний кодекс України, ст.32*

Усі норми права пов'язані між собою, діють на основі спільних принципів, не існують незалежно одна від одної, не можуть суперечити одна одній, а мають взаємодіяти між собою. Усі складові елементи права погоджені і пов'язані між собою. Це означає, що право має *системний характер*.

Так виглядає система

Так виглядає відсутність системи

Отже, норми права об'єднані в систему – **ПРАВО**, і ці норми є загальнообов'язковими, формально визначеними, їх встановила і охороняє держава, і вони існують для регулювання найважливіших відносин у суспільстві. Ваше навчання в школі, життя вашої сім'ї, похід до магазину, поїздка в транспорті – все це та багато іншого певною мірою регулюють норми права.

2. Що таке джерела права?

Як вам вже відомо, норми права є загальнообов'язковими і формально визначеними, тобто для того, щоб вони стали загальновідомими, ці норми мають бути сформульовані у певний текст, а текст має бути зафіксований у документах чи, як кажуть правники, оформлений у **джерела права**. Якщо норма права не вміщена в певну форму, то вона залишається нормою поведінки, а не нормою права. Тому джерела права ще називають **формами права**. Саме завдяки джерелам (формам) права правила стають загальнообов'язковими, набувають статусу юридичних.

Існує кілька видів джерел права.

Найдавнішим джерелом права вважається **правовий звичай**. Мова йде про звичаї, що формувалися протягом десятиліть, століть, закріпилися в свідомості людей, а потім були визнані державою і перетворилися на норми правових актів. Раніше правовий звичай мав велике значення. Прикладами найдавніших правових звичаїв є Закони XII таблиць у Римі, закони Драконта в Афінах, «Руська правда» в Русі-Україні. Найбільше поширення правовий звичай набув у середні віки. На сьогодні це джерело права зберіглося в окремих державах Азії, Африки, застосовується в міжнародному праві, найбільше в міжнародній торгівлі. В Україні офіційно правовий звичай не вважається джерелом права, але в деяких випадках він застосовується.

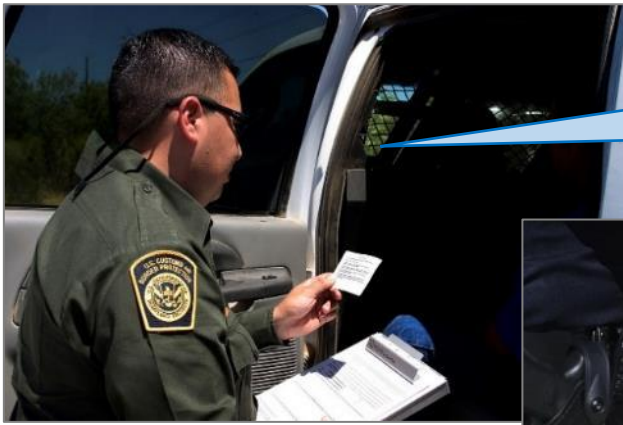
Добрий вечір тобі,
пане-господарю!

Святкування Різдва Христового на українських землях відбувалося з середньовіччя, понад 1000 років

З 1991 р. 7 січня стало святковим днем,
а з 2017 і 25 грудня – святковий день
(неробочі вихідні згідно з Кодексом
законів про працю)

01 2021 Січень						
Пн	Вт	Ср	Чт	Пт	Сб	Нд
28	29	30	31	1	2	3
4	5	6	7	8	9	10
11	12	13	14	15	16	17
18	19	20	21	22	23	24
25	26	27	28	29	30	31

У США, Великій Британії та деяких інших державах (у державах *англо-саксонської правової сім'ї*) основним джерелом права є *правовий прецедент*. Мова йде про рішення суду (або іншого адміністративного органу) з конкретної справи, яке визнається загальнообов'язковим для врегулювання аналогічних життєвих ситуацій в майбутньому. Тобто держава надає формальну обов'язковість цьому рішення і воно стає нормою. Суддя, розглядаючи певну справу, повинен орієнтуватися на судові рішення (прецеденти), винесені в подібних справах вищими судами. Діє принцип «схожі справи мають вирішуватися однаковим способом». Як приклад можна назвати рішення Європейського суду з прав людини. Прецедентність проявляється у тому, що цей суд при вирішенні справ схильний у цілому слідувати підходам, що застосовувалися ним раніше. Наразі в правовій системі України така форма права не застосовується.

Ви маєте право
зберігати мовчання ...

Правило Міранди – правило, за яким порушник має бути ознайомлений зі своїми правами, виникло в США після того, як покази обвинуваченого Ернесто Міранди, якому не зачитали його права, не були враховані судом, як докази його вини

Ще одним джерелом права є **правовий (нормативно-правовий) договір**. Мова йде про угоду двох або більше сторін по урегулюванню тієї або іншої життєвої ситуації. Не слід плутати з договорами, які укладають окремі особи між собою. Нормативно-правовий договір містить загальні правила поведінки, має багаторазове застосування, тривалий термін дії. Це може бути договір між власником підприємства і трудовим колективом – так званий колективний договір.

Підвидом нормативно-правових договорів є *міжнародний правовий договір*. Такі договори укладаються між державами і стають обов'язковими для виконання. Якщо Верховна Рада **ратифікує** (визнає обов'язковим) такий договір, то він буде діяти на території України разом із законами України, тобто стане частиною національного законодавства України.

Ми так довго
до цього йшли!

*Україна підписує Угоду про асоціацію між
Україною та ЄС*

Тепер ми знаємо
як долати конфлікти!

Колективний договір між адміністрацією підприємства і трудовим колективом

Найбільш поширений вид джерел права в Україні і більшості інших держав – **нормативно-правовий акт**. Це офіційний документ, виданий державним органом, що встановлює норми права для неозначеного кола осіб і розрахований на неодноразове застосування. Цей документ має точні формулювання, чіткі визначення юридичних норм. Всі нормативно-правові акти поділяються на два види – **закони** і **підзаконні акти**.

З курсу історії ви пам'ятаєте про перші держави стародавнього світу і про перші писані закони – закони Хаммурані. А в якій державі з'явилися ці закони?

Закони приймає парламент (Верховна Рада України). Основним законом України є Конституція України. До підзаконних актів відносяться офіційні документи, що приймають різні органи державної влади і місцевого самоврядування – *постанови* Верховної Ради, *укази* і *розпорядження* Президента України, *постанови* і *розпорядження* Кабінету Міністрів України, *розпорядження*, *накази*, *рішення* місцевих органів. Якщо по одному питанню є кілька нормативно-правових актів, виданих різними органами, то як вирішити який з них є важливішим? Для вирішення подібних ситуацій є юридичне поняття – **юридична сила документу**. В залежності від юридичної сили документу встановлюється його пріоритетність перед іншими

документами. Чим більші повноваження органу, що видав нормативно-правовий акт, тим вища юридична сила документу.

На цей закон
чекала вся країна...

Голова Верховної Ради готується підписати Закон

Рішення прийнято!

Харківська міська Рада ухвалила рішення

середа 24.02.2021 11:40

Principian №13 LIVE

РЕЗУЛЬТАТИ ГОЛОСУВАННЯ ЗА ФРАКЦІЯМИ

Фракція	ЗА	ПРОТИ	УТР.	НГ
Поза фракцією	0	0	0	0
ЄВРОПЕЙСЬКА СОЛІДАРНІСТЬ	0	9	0	0
БЛОК КЕРНЕСА - УСПІШНИЙ ХАРКІВ!	33	0	0	1
БЛОК СВІТЛИЧНОЇ "РАЗОМ!"	0	6	0	0
ОПОЗИЦІЙНА ПЛАТФОРМА - ЗА ЖИТТЯ	15	0	0	3
ПАРТІЯ ШАРІЯ	7	0	0	0
СЛУГА НАРОДУ	2	1	6	0

Як не заплутатися в великій кількості нормативно-правових актів? *Про це та багато іншого ви дізнаєтеся на наступному занятті* 😊.

Перевірте, чи все ви зрозуміли по цій темі, переглянувши **ПРЕЗЕНТАЦІЮ** до заняття.

Якщо на всі питання ви зможете відповісти, значить, теоретичний матеріал ви засвоїли!